

NA PUTEVIMA NAJČEŠĆE STRADAJU ZAŠTIĆENE VRSTE
GMIZAVACA, VODOZEMCI, MANJI SISARI...

Zakon postoji, ali se ne primjenjuje

• ŽRTVE LJUDSKE NEMARNOSTI:
Barska kornjača i zelembać
foto: Crnogorsko društvo ekologa

Prizor zgaženih životinja (kornjača, zmija, guštera...) na magistralama širom Crne Gore nije neuobičajen, ali odgovara na pitanje koliko čovjek, u vremenu kad podređuje prirodu svojim interesima, brine o životima drugih bića. Od donošenja Pravilnika o mjerama zaštite i načinu održavanja prelaza za divlje životinje do prve primjene prošlo je više od deceniju

Na starom putu od Podgorice ka Danilovgradu na svakih par metara leže leševi raznih gmizavaca. Zmija, kornjača, guštera... Zgaženi. Taj prizor odgovara na pitanje koliko čovjek, u vremenu kad podređuje prirodu svojim interesima, brine o životima drugih bića. „Svakodnevno veliki broj gmizavaca, pored toga što ih čovjek namjerno ubija, kao recimo zmije, stradaju i na putevima, i te brojke uopšte nijesu zanemarljive. U najvećem broju to budu još i vodozemci i sitniji sisari“, kaže za *Monitor* biološkinja Crnogorskog društva ekologa (CDE) **Andrijana Mićanović**.

Prema njenim riječima, ako put prolazi pored nekog vodenog staništa (bara, močvara, rijeka), tada su najčešće žrtve vodeni ili poluvodeni organizmi kao što su barska kornjača ili zmija ribarica. Ukoliko prolazi kroz šumu, šikaru ili neko suvo stanište, kao što su putevi u okolini Danilovgrada – šumska kornjača ili dosta često leopard smuk koji živi u suvim staništima.

Mnoge od ovih vrsta štiti zakon, a brojna područja u Crnoj Gori su, upravo zbog njih, takođe zaštićena. „Na putevima koji prolaze kroz takva područja strada i najviše vrsta. Iako uglavnom žrtve budu vrste kojih najviše ima, to, naravno, ne mora uvijek da bude slučaj“, ističe Mićanović.

Jedan od načina da se izbjegne ljudska nemarnost pri izgradnji saobraćajnica je izrada studija o uticaju na okolinu. Neke od mjera predviđaju gradnju kanala, ekoloških mostova, prolaza i prelaza, tunela, propusnih cijevi, jarkova, sigurnosnih i usmjeravajućih objekata, ribljih staza, liftova, vijadukata... koji bi životinjama osigurali bezbjedno kretanje.

I pored toga što je Crna Gora donijela *Pravilnik o mjerama zaštite i načinu održavanja prelaza za divlje životinje* još 2010. godine, na osnovu Zakona o zaštiti prirode, nadležni

uglavnom izbjegavaju da prave takve objekte. Razlog je – njihova izgradnja je vrlo skupa.

Pravilnikom je propisano kako bi prelazi za vodozemce i gmizavce trebalo da izgledaju – kao tuneli sa usmjerivačima kretanja ka otvoru na oba kraja.

Od njegovog donošenja do prve primjene prošlo je više od deceniju. Zahvaljujući aktivnosti *Crnogorskog društva ekologa*, eko-prelazi, njih pet, napravljeni su prilikom rekonstrukcije bulevara Podgorica-Danilovgrad za divlje životinje iz obližnjeg Parka prirode Rijeka Zeta. Radovi na toj saobraćajnici počeli su u julu 2020. godine, ali još nisu završeni. Na tom području je rađeno prvo detaljnije istraživanje o uticaju saobraćaja na životinje. „Prema njemu, na svaki kilometar puta godišnje ima oko 100 zgaženih žaba, zmija, guštera, kornjača, ptica, ježeva, kuna, lisica i zečeva. Iako je Crna Gora zakonom regulisala ovo pitanje, on se ne primjenjuje u punoj mjeri, jer se obično na ove propuste gleda kao na nepotrebni trošak koji se na sve načine pokušava izbjeći“, objašnjava Mićanović.

„Kod nas se izbjegava sve što ima veze da održivim životom. Održivost nije samo – daj da posadim drvo da imam ‘lad. Održivost je kad o svakom životu vodiš računa, jer znaš da sve ima svoju ulogu u prirodi“, kaže za *Monitor* jedna je od volonterki *Ekopatriotizma*, inicijative kroz koju je sproveden veliki broj akcija čišćenja u Crnoj Gori, Ivana Čogurić.

Kako ističe – operisani smo od logike. „Ona je postala samo predmet izučavanja u visokom školstvu. Možda kada bi izgradnja pješačkih prelaza za životinje bila ilegalna i kada bi npr. rakuni mogli da naplate prolaz kroz isti, onda bi sigurno ta priča zaživjela“.

Susret sa terenom je, prema riječima Čogurićke, susret sa realnom slikom Crne Gore. „Nijesam imala previše prilika da se sretnem sa uginulim gmizavcima po našim putevima, ali nam zato krznjenih

životinja ne nedostaje. Bezobzirnost ima jake korijene u našem društvu. Nijesu samo lisice, vjeverice, psi ili mačke najviše pogođeni prelaskom s jedne strane puta na drugu, već i čovjek kao vrsta, jer ne može ostati imun na to“.

Zbog svega ovoga, važno je da u projektovanju puteva ili nekih drugih projekata učestvuju različite struke – od inženjera do biologa.

Gmizavci su, inače, jedan od najvažnijih činilaca lanca ishrane u nekom ekosistemu. Uređuju brojnost insekata i glodara, smanjuju širenje zaraznih bolesti, sprečavaju širenje parazita u ba-

Bioložkinja *Crnogorskog društva ekologa (CDE)* **Andrijana Mićanović za *Monitor*: „Svakodnevno veliki broj gmizavaca, pored toga što ih čovjek namjerno ubija, kao recimo zmije, stradaju i na putevima, i te brojke uopšte nijesu zanemarljive. Iako je Crna Gora zakonom regulisala održavanje prelaza za divlje životinje, on se ne primjenjuje u punoj mjeri, jer se obično na ove propuste gleda kao na nepotrebni trošak koji se na sve načine pokušava izbjeći“**

štama i voćnjacima... Crna Gora se, inače, može pohvaliti raznovrсноšću vrsta – od morskih do visokoplaninskih gmizavaca. Za sada je opisano njih 38, zajedno sa dvije intrudukovane vrste, koje su tu dospjele čovječjom aktivnošću – namjerno ili slučajno. Nacionalnim zakonodavstvom u Crnoj Gori zaštićeno je njih 26.

No, zato na nivou države još uvijek nema prepoznatih ključnih staništa za vrste, pa ni za gmizavce. „Postoje vrijedna i staništa od visoke vrijednosti (nacionalni parkovi, na primjer), ali za specifične vrste nijesu prepoznata staništa koja

postoje i mimo zaštićenih područja i koja bi trebala biti izuzeta prilikom planiranja korišćenja nekog prostora. To je jedan od zadataka uspostavljanja ekološke mreže *Natura 2000*, na čemu Crna Gora trenutno radi i čiji je cilj dugoročna zaštita važnih vrsta i njihovih staništa“, objašnjava Mićanović.

Natura 2000 stupa na snagu tek kada Crna Gora uđe u Evropsku uniju (EU). Zbog toga, *Crnogorsko društvo ekologa* predlaže uspostavljanje nacionalne ekološke mreže, EMERALD, po uzoru na brojne evropske države, koji se uspostavlja po veoma sličnom principu kao *Natura 2000*. To je, kako zaključuje bioložkinja CDE-a, idealan način da sačuvamo vrijedne vrste i njihova staništa dok Crna Gora ne postane članica EU.

Andrea JELIĆ